

ХИТОЙ ФОЛЬКЛОР ҲИКОЯЛАРИ

 10.24412/2181-1784-2021-1-382-391

PhD O. Очилов

Тошкент давлат шарқшунослик университети Хитой филологияси
кафедраси ўқитувчиси

***Annotation:** Chinese folklore stories is one of the most popular forms of folklore and differs from folk tales in many ways. The article explores their content, types and typological prolems.*

***Key words:** folklore, stories, types of stories, typology, plot.*

Хитой фольклор ҳикояларининг асосий мавзуси кундалик турмуш тарзи бўлиб, реал ҳаётдаги инсонлар бу турдаги ҳикояларнинг бош қаҳрамонлари сифатида гавдаланади. Ривоятлардан фарқли томони унда ҳикоя қилинаётган воқеа ёки шахс албатта тарихий воқеялик билан боғлиқ бўлиши шарт эмас, сюжет одатда тўқима бўлиб, ҳикоя қаҳрамонларининг исмлари келтирилмайди, унинг ўрнига “бир одам бўлган экан”, “икки оға-ини бўлган экан”, “бир бой ва унинг хизматкори бор экан” каби тарзида келади. Баъзи ҳолатларда “ака”, “ука”, “Ванг Шяо”, “Джанг Да” ва ҳокозолар кўринишида ҳам бўлиши мумкин. Анъанавий-ҳаётий ҳикояларда вақт ҳам аниқ кўрсатилмайди, балки, “қадим замонларда”, “авваллари”, “бир пайтлар” каби замон кўрсаткичларидан фойдаланилиб, умумийлик касб этади. Шу билан бирга, айрим ҳолатларда ҳикоя қилувчи ҳикоя таъсир кучини ошириш мақсадида ва реал воқеялик сифатида тингловчи ёки ўқувчининг диққатини жалб қилиш учун “ҳозирда”, “шу кунларда” каби замон кўрсаткичларидан ҳам фойдаланилганлигини кўриш мумкин. Анъанавий-ҳаётий ҳикоялар билан ривоятлар бир-бири билан чамбарчас боғлиқдир. Ривоятларнинг типиклашув даражаси қанчалик юқори бўлса, уларнинг анъанавий ҳикояларга айланиши шунчалик енгил кечади. Кўпчилик ривоятлардаги қаҳрамонлар исми-шарифининг йўқолиши уларнинг шу каби ҳикояларга айланиши учун сабаб бўлган. Баъзи бир ҳикояларни афсона ва ривоятлардан фарқлаб олиш анча мураккаб. Масалан, Нюланг ва тўқувчи киз ҳақидаги ҳикоя. Бу ҳикояни юлдузлар ҳақидаги афсоналар турукумига ҳам киритиш мумкин, лекин, унинг асосий мазмуни Нюланг ва тўқувчи киз ўртасидаги муҳаббатдан иборат. Ланг Шанбо ва Жу Йингтай ҳақидаги ҳикоя сюжети

реал шахс ва реал воқеа асосига қурилган, лекин, сюжетнинг баъзи қисмлари тўқима, шу билан бирга бу ҳикоя турли ҳудудларга тарқалганлиги боис ундаги қаҳрамонлар исми умумийлик касб этган. Бу каби севги-муҳаббат ҳақидаги ривоятларнинг тарихийлик хусусияти у қадар кучли эмас. Аслида, ҳаётий-анъанавий ҳикояларни ривоятлар ва латифалардан ажратиб турувчи аниқ “чегара чизиғи”ни тортиш анчайин мушкул вазифалардан саналади.

Фольклор ҳикояларнинг асосий мазмуни

1. Бой билан хизматкор ҳақидаги ҳикоялар. Қадимги жамиятда хизматкор мулксиз, дярли ҳеч қандай ҳуқуқи йўқ, ўз хўжайинига тўла қарам, феодал жамият жабрдийдаси ва ҳаёт тарзи эшак билан хўкиздан фарқ қилмайдиган энг қуйи табақа вакили эди. Меҳнат жараёнида отнинг кучини сарфлаб, бироқ, тўнғизу итнинг овқатини еб, кўп заҳмат чеккан хизматкор кулларнинг аччиқ ҳаёти тарихи шу туркумдаги ҳикояларда ўз аксини топади. Ҳикояларда бойларнинг хизматкорларга нисбатан ўта шавқатсиз бўлганлиги тасвирланиб, бойга доим бераҳим, айёр, маккор, маишатпараст каби сифатлар берилади. Уларга қўйилган лақаблар гўёки уларнинг характерини ифода этишда хизмат қилади. Масалан, “молпараст”, “қалампиртери”, “вахший алвасти”, “ўламса”, “темир хўроз” ва ҳоказолр. Ҳикояларда тасвирланган бойларнинг қабихликларини тасаввур қилиш бироз мушкул. Масалан «那是一定啦» ҳикоясидаги «қалампиртери» хизматкори Жао Да оғир касал бўлиб ётганида уни шавқатсизларча эшикдан тепиб чиқариб юборади. «敲鸡牙» ҳикоясида хизматкор меҳнатига ҳаддан ортиқ кам ҳақ тўланади, бунинг устига ҳар бир ишидан айб топиб, асоссиз ғайриоддий жарималар солинади, хизматкор бир йил заҳмат чекиб, охир оқибат икки қўли бўм-бўш қолади. Ҳикоялардаги бу каби сюжетларда баъзан муболағаларга йўл қўйилганлиги реал зиддиятларни янада чуқур ва таъсирчан акс этишига замин яратган.

Ҳикояларда бой қанчалик айёр, бешавқат, ўта уддабурон бўлмасин, у доим ҳам мақсадига эришаолмайди, хизматкорни енголмасдан кўп ҳаракатлари самарасиз яқунланади. Бой ва хизматкор ҳақидаги ҳикоялар асосан хизматкорнинг жасурлик ва донолик билан олиб борган кураши жараёнини тасвирлайди. Улар одатда хушчақчақлик билан курашувчи юморга бой шахслар сифатида гавдаланади. Ҳар қандай мураккаб шароитда ҳам усталик билан муаммо ечимини топиб, бойларнинг зикналик, маишатпарастлик, кўрқоқлик каби қусурларидан фойдаланган ҳолда уларга қарши ҳаққоний кураш олиб боради. Ҳикояларда хизматкор ўзининг ақллилиги, гапга чечанлиги билан одатда ўз хўжайинларини мот қилишади.

Масалан, бой кун ҳали ёришмаган бўлса ҳам хизматкорига тезроқ ўрнидан туриб иш бошлашни буюриб шундай дейди: “Қуёш тепага келди, ҳали ҳам ётибсанми?!” Хизматкор ўрнида ётганча қимир этмасдан шундай жавоб қайтаради: “кийимимни ямаётгандим”. Бойнинг фиғони фалакка кўтарилиб, дейди: “ҳали кун ёришмаган бўлса, қанақа қилиб кийим ямаш мумкин?!” Хизматкор жавоб қилади: “Нима? Кун ҳали ёришмадимми? Қуёш чиқиб кетди, деяётгандингиз-ку...”

Ҳикоялардаги хизматкор образи ўта меҳрибон, ўз одамларига доимо ёрдам қўлини чўзади, душманларга қарши ҳамжихатликда курашишга ҳаракат қилади. Бой табақа вакиллари қанчалик ҳаракат қилишмасин хизматкорлар уларнинг барча хийлаю макрларига, турли босимларига сабр қилишади ва пайти келганда ўз жасурлик ва доноликларини ишга солиб уларни доғда қолдиришга муваффақ бўлишади.

Бой ва хизматкор ҳақидаги ҳикоялар феодализмдаги иккита катта синф ўртасидаги зиддиятларни ўз ичига қамраб олади, халқ онгининг уйғониб бораётганлигини ўзида акс эттиради. Бундай ҳикояларда реаллик ва умумийлик хусусиятлари кучли бўлиб, улар асосан деҳқончилик ҳудудларида кенг тарқалди. Бой ва хизматкор ҳақидаги ҳикояларда номлар, сюжетда макон ва замон жиҳатидан фарқлар бўлсада, бироқ, қаҳрамонлар характери ўзига хос ҳамда ҳикоя тузилиши нисбатан турғундир.

Бой ва хизматкор ҳақидаги ҳикояларда кишилар образи кўпчиликни ташкил этмайди, одатда образлар фақат бой ва хизматкордан иборат, бироқ, ҳикоя сюжети мураккаб, мазмунан бой асар. Хизматкорнинг донолиги билан бойнинг ахлоқлиги очикчасига қийосланади, реалистик тасвир ва романтизмга хос муболаға уйғунлик касб этади. Натижада инсон характери янада очикроқ гавдаланади ва тарбиявий аҳамияти ортади.

Албатта таъкидлаб ўтиш лозимки, бой ва хизматкор ҳақидаги ҳикояларда деҳқонларнинг баъзи бир қаршиликлари, фикрларда уйғонишларнинг ифодаланганлиги ўша давр учун жуда қимматли бўлса ҳам, ҳар ҳолда бошланғич нуқтада бўлиб, уларнинг кураши ҳамон стихиялик босқичда эди.

2. Амалдорлар ва оддий халқ ҳақидаги ҳикоялар. Амалдорлар ва оддий халқ ҳақидаги ҳикоялар ғоявий мазмуни ва бадиий курилишига кўра бой ва хизматкорлар ҳақидаги ҳикояларга ўхшаш. Бу каби ҳикоялар асосан феодализмнинг бераҳмлиги билан халқнинг курашини ифода этади. Ҳикояларда амалдор тўралар халқни эзишга ҳаракат қилишади, бироқ

донишманд халқ ақл-заковат билан қаршилик ҳаракатлари олиб боришади ва уларнинг асл башарасини очиб ташлашади. Мяо миллатининг «Доно келин» («聪明的媳妇») бунга яққол мисол бўлиб, бу мазмундаги ҳикояларни деярли барча халқлар фольклорида учратиш мумкин. Ҳукмдор доно келинга ўзи уйланмоқчи бўлиб, унга совчи қилиб юборилган одами орқали бир нечта шарт қўйибди. Агар у бу шартларни бажараолмаса ҳукмдорга турмушга чиқишга мажбур. Шартларнинг биринчиси бир парча қизил мато топиб осмонни қоплаш эди. У қуйидагича жавоб қилади: “Ҳукмдорингиз бўйи ва энини ўлчаб берсин, кейин мен бу шартни бажонидил бажараман”. Ҳукмдор ундан яна гавдаси тоғдек келадиган бир тўнғиз топиб келишни, хўроз қўйган битта тухум олиб келишини... шарт қилганда, у барча шартларни усталик билан бажариб, ҳукмдорнинг юзини халқ олдида шувит қилибди. «Нок уруғи» («一粒梨种») ҳикояси ҳаттоки бутун бир амалдорлар доирасининг қилмишларини очиб ташлайди. Бир камбағал кишга нон ўғирлаганлик айби қўйилиб, қамоққа ташланади. У шунчалик ночор эдики, ёнидан бор-йўғи бир дона нок уруғи топилибди. У ўйлаб-ўйлаб бу ердан қутилишнинг бир йўлини топибди ва уни қўриқлаб ўтирган соқчига шундай дебди: “менда бир ғаройиб уруғ бор, буни ўз қўлларим билан ҳукмдорга тортиқ қилишим лозим”. Ҳукмдорда бу уруғга эга чиқиш истаги уйғониб, камбағални ўз ёнига чорлабди. У ҳукмдорга уруғни бера туриб шундай дебди: “Ҳеч қандай гуноҳ иш қилмаган киши бу уруғларни ерга қадаса, шу заҳоти униб чиқиб, олтин ноклар тугади”. Ҳукмдор қилган қабиҳ ишларини ўйлаб, бунга журъати етмай, ҳукмдорнинг бунақа ишлар қилиши ножоиз эканлигини баҳона қилиб, уруғни экишни бош вазир зиммасига юклабди. Бош вазирнинг ҳам қилган гуноҳлари кўплигидан бу ишга қўли бормай қўли остидаги вазирига буюрибди. Вазир кўмондонга, кўмондон ҳарбий таъминотчига... Қарнгики, уларнинг барчаси қилган ёмон ишларидан чўчиб, уруғни экишга ботинишолмабди. Бу ишни бир-бирига солавергач амалдорлар ўртасида катта жанжал кўтарилиш хавфи пайдо бўлганини кўрган камбағал уларни тўхтатишга уриниб шундай дебди: “Илтимос, гапимни эшитинг! Қаранг, ичингизда ким гуноҳ иш қилмаган. Сизлар мени битта кулча ўғирлаганликда айблаб, қамоқхонада тарбияламоқчи бўляпсиз. Буни қандай тушунмоқ керак!” Иложсизликдан уни озодликка чиқаришга мажбур бўлишибди. Амалдорлар ва оддий халқ ҳақидаги ҳикоялар бой ва хизматкор ҳақидаги ҳикоялардан сиёсий хусусияти бир қадар кучли эканлиги билан ҳам фарқланади. Юқоридаги каби ҳикояларда оддий халқ доим юқори синф

вакиллари устидан ғолиб чиққанлигини кўрамиз. Бу албатта хаёлий тасаввур натижаси, бироқ, уларниг сюжети хаётий бўлиб, романтизмнинг ранг-баранг бўёқлари билан қоришган реал ҳикоялардир.

3. Мехнат ҳикоялари. Мехнат инсоният ҳаётининг асосий мазмуни. Хитой фольклорида мехнат ҳақидаги ҳикоялар ҳам кўпчиликни ташкил қилади. Бу туркумга кирувчи ҳикоялар мехнаткашликни, мехнати орқали ўз ишининг устасига айланганларни, мехнат орқали яратилган мўъжизаларни мадҳ этади. Масалан, «Йўлбарс овловчи Танг» («唐打虎故事») ҳикоясини олайлик. Йўлбарс овчиси Тангнинг овозаси ҳар томонга тарқаган эди. Бир қишлоқ атрофида йўлбарс пайдо бўлиб одамлар тинчини буза бошлабди. Қишлоқ аҳли йўлбарс овчисини чақиришга мажбур бўлишибди ва жуда узоқ вақт кутишга тўғри келибди. Ниҳоят соқоллари оқарган мўйсафид билан бир ёш бола уларниг қишлоғига етиб келишади. Буларни кўрган одамлар уларга ишонқирамай умидсизликка берилибди. Чол кўлига кичик болтасини олиб, болани ўрмонга киритиб юбориб, ўзи жойидан жилмай кутибди. Устига қўй ёғидан суриб олган бола тўғри йўлбарс томон бориб, уни ўзига жалб қилибди. Йўлбарс болага ҳамла қилганда чол томон югуриб унинг орқасига беркинганида йўлбарс чолга ташланиши билан, чол уни бир ҳаракати билан ерга қулатган экан. Одамлар келиб қарашса йўлбарснинг қорин териси бутунлай шилиб олинган. Одамлар чолдан бунга қандай эришганлигини сўрашганда, чол бунинг барчасига узоқ йиллик мехнат сабаб эканлигини айтиб, йўлбарс овлашни ўрганиш анча мушкул, кўз кучи машқига ўн йил, елка машқига ўн йил, оёқларни кучайтириш учун ўн йил, ҳаммаси бўлиб ўттиз йил вақт керак, деб жавоб қайтарган экан. Бу ҳикоя мехнаткаш кишиларнинг мўъжизакор кучининг реал тасвири ва мехнат тажрибасининг бадиий камровидир. Бундан ташқари яна кўплаб балиқ овловчилар ва айиқ овловчилар ҳақидаги ҳикояларнинг ҳам ғоявий мазмуни юқоридаги ҳикояга ўхшаш.

Мехнат ҳикоялари оарсида ялқовликни даволаш туркумига оидларини ҳам кўриш мумкин. Масалан, «Ўн кўза олтин» («十坛黄金») ҳикояси бунга яққол мисол. Ота ўлими олдидан ўғилларининг мехнаткаш бўлишидан умидвор бўлиб, экин экиладиган ерга ўн кўза олтин кўмиб қўйилганлигини айтибди. Икки дангаса ўғил олтинларни кўлга киритиш мақсадида бир-бири билан талашиб ерни қазिशга тушиб кетишибди. Олтиндан дарак йўқ, лекин, ер чуқур ағдарилганлиги боис мўл ҳосил олишибди ва йиғиб олинган олтинранг дон роппа роса ўн кўза чиқибди. Шу тариқа улар мехнат қадрини тушуниб, бошқа ялқовлик қилишмаган экан. Шунингдек «Бир арава шоли» («

一车稻穗»), «Оддий дон» («一般谷种») ва шу каби ҳикоялар ҳам оталарнинг ақли тадбирлари ёрдамида ялқов ўғилларнинг тарбия топганлиги ҳақида бўлиб, халқ донишмандлигининг ёрқин ифодасидир. Бундай ҳикоялар нафақат меҳнатнинг нақадар буюклигини намоён этишда, балки ёш авлодга таълим тарбия бериш ишларида ҳам алоҳида аҳамиятга эга.

4. **Оилавий ҳикоялар.** Оила жамиятнинг энг муҳим ва энг асосий бўлагидир. Оила ҳақидаги фольклор ҳикояларда асосан оила аъзолари ўртасида ўзаро муносабатлар бош мавзу қилиб кўтарилади. Ота ва ўғил муносабатларини ўзида акс эттирувчи «Бир қоп тош» («一袋石子») (Чинг сулоласи даврининг классик ёзувчиси Пу Сунглинг бу ҳикоя асосида «Том бошида» («墙头记») драмасини ёзган) ҳикоясида шундай дейилади: Бир оилада бир неча ака-укалар бўлиб, улардан биронтаси ҳам отасига ғамхўрлик қилишни хоҳлашмабди. Шунда ота бир қоп тошни олтин ва кумушлар солингандек у ёқдан бу ёққа яшираверибди. Буни кўрган ўғиллари ва келинларининг чолга муносабатлари дарҳол яхши томонга ўзгариб, бойликни қўлга киритиш мақсадида ғамхўрлик қила бошлашибди. Чол ўлими олдидан хўрсинганча ўғилларига қарата шундай деган экан: “Учта ўғил шу бир қоп тошча ҳам эмас экансизлар”. Бу ҳикояда ўз давридаги ота ва ўғиллар ўртасидаги совуқ ва ҳиссиз муносабатга нисбатан чуқур фалсафий жиҳатдан ёндошилган. «Қушчага айланган қизни излаб» («找姑鸟») ҳикоясининг мазмуни қуйидагича: қайнарасининг ўта ёмон муносабати туфайли кўчага чиққан чаққон келин ва софдил қайнисингил уйига қайтиб боришга журъатлари етишмабди. Ярим тунда қоронғу тоғда тут барглари излаб юришганда қайнисингил тоғлар ҳукмдори томонидан ўғирлаб кетилади. Келинчак қайнисинглисини излаб топганида у тоғ тепасида совуқдан ўлган ва митти қушчага айланиб қолган экан. Бу ҳикоя фожиавий якун топади. Бироқ ушбу туркумга хос бошқа ҳикоялар яхшилик билан ниҳояланганлигини кўриш мумкин. Масалан, мяо миллатининг «Доно келин» ҳикоясида жаҳлдор қайнона келинига ҳар куни қийин вазифалар топширса ҳам, у сабр-тоқат билан барчасини муваффақиятли уддалайди. Ундан ёғсиз, семиз ва суяксиз гўшт олиб келишини талаб қилганда, у тўнғизнинг қорнини олиб келиб қайнатиб беради. Ҳар бир мураккаб вазифани бекамукўст бажараётган келинини кўрган қайнона охир оқибат жаҳл ва қуйинчакликдан адои тамом бўлади. Опа-сингиллар муносабатини акс эттирувчи «Илон йигит» («蛇郎») ҳикоясида опа илон йигитга турмушга чиқишни рад этади.

Кейинчалик сингилларининг турмушга чиқиб, яхши яшаётганликларини кўрган опа сингилларининг барчасини ўлдиради. Уч сингил ўлган бўлсада, аммо улар қушчаларга айланиб, опасини қарғашади, тиконга айланиб унга санчилишади. Кейинчалик уч сингил яна ўз ҳаётларига қайтишга муваффақ бўлишади. «Анор» («石榴»), «Олтин куйрук» («金尻»), «Мармар тош» («鹅卵石») каби ҳикояларда эса ака-укалар ўртасидаги ўзаро муносабатлар ўз аксини топган бўлиб, «Илон йигит» ҳикояси каби эртаққа хос хусусиятлар мавжуд. Яхши одам доим яхшилик кўради, ёмон эса албатта жазосини олади.

Хитой феодал жамиятида келинлар одатда энг қуйи ўринга қўйилган, баъзан уларга бўлган муносабат хизматкорларникидан ҳам бир неча баробар оғирроқ эди. Оила ичидаги зиддиятлар муҳим ижтимоий моҳиятга эга. Оила ҳақидаги фольклор ҳикоялар орқали қадимги даврларда ота-ўғил, опа-сингил, ака-укалар ўртасидаги муносабатлари ҳолатига баҳо бериш имконияти юзага келади. Ҳозирги кунларгача етиб келган бу туркумга кирувчи ҳикояларда асосан салбий муносабатлар ифодаланган бўлиб, ҳикоялардаги айрим ҳолатлар айни даврга ҳам хослигини пайқаш қийин эмас.

5. Севги-муҳаббат ҳикоялари. Феодал тузум анъаналарига мувофиқ қадимги Хитой жамиятида турмуш қуриш масаласи ота-оналар томонидан ҳал этилиб, қиз ёки йигитнинг ўз турмуш ўртоғини мустақил танлашига йўл қўйилмаган. Шу сабабдан ҳам кўпгина ҳолатларда йигит қиз ўртасидаги муҳаббат барбод бўлиб, ўз муҳаббатлари учун курашда турли муаммоларга дуч келишган. Муҳаббат мавзуси халқ ҳаётининг ҳикояларининг муҳим қисмини ташкил этади. Бу туркумга оид ҳикоялар муҳаббатни абстракт тарзда ифода этмайди, балки жамиятдаги турли зиддиятларни фош қилишга қаратилган. Ҳикоялардаги ёш йигит ва қиз ҳар хил ижтимоий сабабларга кўра бирга бўлишолмайди ва оқибат фожиа рўй беради. Бу севги-муҳаббат фожиаси билан бирга жамият фожиаси сифатида ҳам баҳоланади. «Эр-хотин Хан ва Рэн» («韩任夫妇»), «Лянг Шанбо ва Жу Йингтай» («梁山伯与祝英台»), э миллатининг «Бир жуфт камалак» («一双彩虹»), тибетликларнинг «Чой ва туз» («茶和盐») каби ҳикоялари бунга мисолдир. «Лянг Шанбо ва Жу Йингтай» ҳикояси аслида қадимги Жижянг худуди билан боғлиқ ривоят. Танг даврининг сўнгги йилларида ёзилган Жанг Дунинг «宣室记» асарида ҳикоянинг нисбатан тўлиқ варианты келтирилган. Сунг даврига келиб ҳикоя кескин тарзда ривожлана бошлайди. Ёйилиш доираси кенгаяди, сюжет мураккаблашади ва турли образлар билан бойийди.

Бу ҳикоя асосида халқ кўшиқлари ва драмалар яратилиши унинг янада оммалашшига олиб келади. Натижада Лянг Шанбо ва Жу Йингтай образлари кўпгина халқлар фольклорида умумийлик касб этиб, севги-муҳаббат тимсолига айланишади. Ҳозирги кунга келиб Хитойнинг кўплаб ҳудудларида уларнинг рамзий қабрлари ва Лянг Шанбо ибодатхонаси мавжуд. Нингболикларининг халқ кўшиқларидан бирида шундай сатрларни учратиш мумкин:

“若要夫妇同到老，
梁山伯庙到一到。”

Яъни:

“Эру хотин кўша қариш истасангиз гар,
Лянг Шанбо иботахонасига боринг гал ва гал.”

Севги-муҳаббат ҳақидаги ҳикоялар орасида хаёлий тасаввур хусусияти нисбатан кучлилари ҳам бўлиб, бундай ҳикоялар халқнинг энг эзгу истакларини ўзида акс эттиради. Реал воқеяликдаги фожиа хаёлот кучи орқали ижобийга ўзгаради. Бу каби ҳикоялар сирасига «Софдил қиз» «白水素女», «Юйшян боғи» «玉仙园», «Юнг кийимли қиз» «毛衣女» кабиларни киритиш мумкин.

Баъзи севги-муҳаббат ҳақидаги ҳикояларда реализм ва романтизм унсурлари ўзаро ҳамоҳанглик касб этади. Реал фожиавий ҳикоялар одатда ғайриоддий яқун топади. Масалан, ҳикоя қаҳрамони ўлгандан кейин бир жуфт капалакка, бир жуфт юлдузга, булут ва денгизга, чой ва тузга, камалакка айланиб қолишади. Бундай яқунда албатта, ўзаро муҳаббат риштасини боғлаганларнинг мангу бирга бўлиш истаги мужассам.

Фольклор ҳикояларнинг типологик масалалари. Узоқ даврлар чиғириғидан ўтиб, турли халқлар ўртасида ёйилган, умумий қайта ишланиш жараёнларида тобланган ҳикоялардаги образлар, сюжетлар ўзининг юқори бадий типиклашувига эришди, ҳикоялардаги тасодифий омиллар билан ижтимоий моҳият юксак даражада бирликка келди, иккинчи даражали ҳолатларнинг кўпчилиги тушириб қолдирилиб, кўплаб ҳикоялар матнлари орасидаги фарқлар камайиб борди ва шу тариқа ҳикоялар типиклашиб борди. Хитой ҳаётий ҳикоялари орасида “Бой ва хизматчи типи”, “Уддабурон аёл типи”, “Илон куёв типи”, “Икки ака-ука типи”, “Аҳмоқ куёв типи”, “Юнг кийимли қиз типи” каби бир қатор типлар мавжуд. Баъзи ҳикоялар турли миллат, ҳаттоки турли давлатларда ҳам бир типга мансуб. Бунга сабаб нима?

Одатда бу икки тушунчага эга: Биринчиси “умуммухит тушунчаси”, яъни, турли ижтимоий ҳаёт тарзи ўхшашлиги сабаб бир хил типдаги ҳикояларнинг шаклланиши; иккинчиси “умум манба тушунчаси”, бир типга хос турли ҳикояларининг келиб чиқиш манбаси битта, халқларнинг бўлиниши ёки халқлар орасидаги ўзаро алоқалар сабаб ҳикояларининг турли ҳудудларга тарқалиши. Фольклоршунос олим Дуан Баолиннинг фикрича, бу икки назарий қарашлар ўзининг аниқ асосларига эга, аммо, уларни тамоман тугал қараш, деб ҳисоблаб бўлмайди. Турли ҳикояларни конкрет таҳлил қилиш ва қиёсий тадқиқотлар олиб бориш, уларнинг сюжетларидаги фарқларни аниқлаш орқали ҳикояларнинг миллий ва ҳудудий хусусиятларини ангаш, шунингдек, ҳикоялар ёйилишининг ривожланиш манбасини асослаш ҳамда ҳикоялар билан ижтимоий ҳаёт ўртасидаги боғлиқликларни ўрганиш мумкин. Сюжетларни қиёслаётганда ҳикоянинг бадиий мазмуни ва шаклий хусусиятларига энгил қараб бўлмайди, акс ҳолда тўғри хулосаларга келиш имкониятлари пасайиб кетади. Ҳикоялар типологиясини ўрганиш орқали халқ ҳикояларида индивидуал ва унверсал хусусиятларнинг уйғунлашуви ва типиклашувини, структур ва образлар тасвири ҳамда бадиий тил жиҳатдан тадқиқ қилиш турли халқлар ўртасидаги маданий алоқаларнинг ривожланишига улкан ҳисса қўшади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. 龚鹏程. 《中国文学史（上册）》后浪出版咨询（北京）2009.
2. 马积高, 黄钧主编 《中国古代文学史》（上中下），人民文学出版社，2009.
3. 郑振铎, 《中国文学史》，上海人民出版社，2005.
4. 聂石樵. 唐代文学史. 出版社 中华书局. 2007 年.
5. 李秀兰. 韩愈的教育思想研究. 浙江大学. 2011 年.
6. 田恩铭. 两《唐书》中的中唐文学家传记研究. 陕西师范大学. 2008 年.
7. 林传甲: 《中国文学史》上海科学书局民国三年第六版.1904 年
8. 游国恩, 王起... 《中国文学史》北京: 人民文学出版社, 1984 年
9. 段宝林: 《中国民间文学概要》，北京大学出版社, 北京, 1985 年
10. Khalmurzaeva, N. T., Omonov, Q. S., Rikhsieva, G. S., & Mirzakhmedova, K. V. (2021). SPECIFICITY OF THE ACTION OF SILENCE IN JAPANESE

COMMUNICATION CULTURE. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES* (2767-3758), 2(08), 50-55.

11. Hashimova, S. A., & Nasirova, S. A. (2021). FEATURES OF FORMING OF ANIMATED NOUNS WITH THE AFFIXES IN MODERN CHINESE LANGUAGE. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 1-10

12. Nasirova, S. A., Hashimova, S. A., & Rikhsieva, G. S. (2021). THE INFLUENCE OF THE POLITICAL SYSTEM OF CHINA ON THE FORMATION OF SOCIAL AND POLITICAL TERMINOLOGY. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 10-17.